

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 11 września 2019 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Zasady prawa Unii – Autonomia proceduralna – Zasady równoważności i skuteczności – Zasada pewności prawa – Powaga rzeczy osądzonej – Zwrot podatków pobranych przez państwo członkowskie z naruszeniem prawa Unii – Prawomocne orzeczenie sądu nakładające obowiązek zapłaty podatku niezgodnego z prawem Unii – Skarga o wznowienie postępowania w odniesieniu do takiego orzeczenia sądu – Termin na wniesienie takiej skargi

W sprawie C-676/17

mającej za przedmiot wnioszek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Curtea de Apel Ploiești (sąd apelacyjny w Ploeszti, Rumunia) postanowieniem z dnia 5 października 2017 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 1 grudnia 2017 r., w postępowaniu:

Oana Mădălina Călin

przeciwko

Directia Regională a Finanțelor Publice Ploiești – Administrația Județeană a Finanțelor Publice Dâmbovița,

Statul Român – Ministerul Finanțelor Publice,

Administrația Fondului pentru Mediu,

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: M. Vilaras, prezes izby, K. Jürimäe (sprawozdawca), D. Šváby, S. Rodin i N. Piçarra, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Bobek,

sekretarz: R. Șereș, administratorka,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 28 listopada 2018 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu rządu rumuńskiego początkowo przez R.H. Radu, C.M. Florescu oraz R.I. Hațeganu, działających w charakterze pełnomocników, następnie przez C.R. Canțăra, C.M. Florescu oraz R.I. Hațeganu, działających w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: rumuński.

– w imieniu Komisji Europejskiej przez A. Armenię oraz C. Perrin, działające w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 5 lutego 2019 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 4 ust. 3 TUE, art. 110 TFUE, art. 17, 20, 21 i 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą”) oraz zasad lojalnej współpracy, równoważności, skuteczności i pewności prawa.
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu między Oaną Mădălină Călin a Direcția Generală Regională a Finanțelor Publice Ploiești – Administrația Județeană a Finanțelor Publice Dâmbovița (regionalną dyrekcją generalną ds. finansów publicznych w Ploeszti – organem ds. finansów publicznych okręgu Dymbowica, Rumunia), Statul Român – Ministerul Finanțelor Publice (państwem rumuńskim – ministerstwem finansów publicznych) i Administrația Fondului pentru Mediu (administracją funduszu ochrony środowiska, Rumunia) w przedmiocie skargi o wznowienie postępowania przeciwko ostatecznemu orzeczeniu sądu stwierdzającemu niedopuszczalność skargi o wznowienie postępowania wniesionej po terminie przeciwko innemu ostatecznemu orzeczeniu sądowemu nakładającemu na O.M. Călin obowiązek zapłaty opłaty za nalepkę ekologiczną, która następnie została uznana za niezgodną z prawem Unii.

Ramy prawne

- 3 Artykuł 21 Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004 (ustawy nr 554/2004 o postępowaniu administracyjnym) z dnia 2 grudnia 2004 r. (*Monitorul Oficial al României*, część I, nr 1154 z dnia 7 grudnia 2004 r.), zatytułowany „Nadzwyczajne środki zaskarżenia”, przewidywał:

„(1) Środki zaskarżenia przewidziane w kodeksie postępowania cywilnego mogą być kierowane przeciwko ostatecznym i niewzruszalnym orzeczeniom wydanym przez sądy administracyjne.

(2) Dodatkową, obok określonych w kodeksie postępowania cywilnego, podstawę wznowienia postępowania stanowi wydanie ostatecznych i niewzruszalnych wyroków naruszających zasadę nadrzędności prawa [Unii], którą reguluje art. 148 ust. 2 w związku z art. 20 ust. 2 opublikowanej ponownie konstytucji Rumunii. Skargę o wznowienie postępowania składa się w terminie 15 dni od doręczenia, które – w drodze odstępstwa od reguły ustanowionej w art. 17 ust. 3 – następuje na należycie uzasadniony wniosek zainteresowanej strony w terminie 15 dni od ogłoszenia orzeczenia. Skargę o wznowienie postępowania rozpoznaje się w trybie pilnym i w drodze pierwszeństwa w terminie 60 dni od jej złożenia”.

- 4 Z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że art. 21 ust. 2 zdanie drugie ustawy nr 554/2004 został uznany za sprzeczny z konstytucją wyrokiem nr 1609/2010 Curtea Constituțională (trybunału konstytucyjnego, Rumunia) z dnia 9 grudnia 2010 r.
- 5 Zasadniczo sąd odsyłający wskazuje, że jedynie art. 21 ust. 2 zdanie pierwsze i trzecie ustawy nr 554/2004 nadal wywołują skutki prawne. Z kolei zdanie drugie tego przepisu, odnoszące się do terminu na złożenie wniosku o wznowienie postępowania, przestało wywoływać takie skutki.

- 6 Wyrokiem nr 45/2016 z dnia 12 grudnia 2016 r., opublikowanym w *Monitorul Oficial al României* w dniu 23 maja 2017 r., Înalta Curte de Casație și Justiție (najwyższy sąd kasacyjny, Rumunia) orzekł, że termin na złożenie skargi o wznowienie postępowania oparty na art. 21 ust. 2 ustawy nr 554/2004 wynosi jeden miesiąc i biegnie od dnia doręczenia ostatecznego orzeczenia stanowiącego przedmiot wznowienia.
- 7 Artykuł 509 Codul de procedură civilă (kodeksu postępowania cywilnego), zatytułowany „Przedmiot i podstawy wznowienia postępowania”, stanowi w ust. 1:

„(1) Skarga o wznowienie postępowania w odniesieniu do orzeczenia wydanego co do istoty sprawy lub podnoszącego kwestie dotyczące istoty sprawy [...] może zostać wniesiona, jeżeli:

[...]

11. po tym, jak wyrok stał się ostateczny, Curtea Constituțională [trybunał konstytucyjny] orzekł w odniesieniu do zarzutu podniesionego w sprawie, uznając za niezgodny z konstytucją przepis będący przedmiotem tego zarzutu”.

- 8 Artykuł 511 ust. 3 kodeksu postępowania cywilnego, zatytułowany „Termin na wniesienie skargi”, stanowi:

„W odniesieniu do podstaw, o których mowa w art. 509 ust. 1 pkt 10 i 11, termin wynosi trzy miesiące od dnia ogłoszenia wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka lub orzeczenia Curtea Constituțională [trybunału konstytucyjnego] w *Monitorul Oficial al României*, część I”.

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

- 9 W dniu 12 kwietnia 2013 r. O.M. Călin, obywatelka rumuńska, nabyła używany pojazd mechaniczny pochodzący z Niemiec. Serviciul Public Comunitar Regim Permisi de Conducere și Înmatriculare a Vehiculelor Târgoviște (publiczna służba ds. systemu prawa jazdy i rejestracji pojazdów samochodowych w Târgoviște, Rumunia) uzależniła rejestrację tego pojazdu w Rumunii od zapłaty opłaty za nalepkę ekologiczną od pojazdów silnikowych w kwocie w wysokości 968 lei rumuńskich (RON) (około 207 euro). Oana Mădălina Călin zapłaciła tę kwotę.
- 10 Oana Mădălina Călin wniosła do Tribunalul Dâmbovița – Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal (okręgowego sądu w Dymbowicy, drugiej izby cywilnej ds. administracyjnych i podatkowych, Rumunia) skargę zmierzającą do zwrotu tej kwoty na tej podstawie, że nałożenie obowiązku zakupu takiej nalepki ekologicznej było niezgodne z prawem Unii.
- 11 Wyrokiem z dnia 15 maja 2014 r. sąd ten oddalił skargę.
- 12 W dniu 28 kwietnia 2015 r. O.M. Călin wniosła do wspomnianego sądu pierwszą skargę o wznowienie postępowania przeciwko wspomnianemu wyrokowi, powołując się na wyrok z dnia 14 kwietnia 2015 r., Manea (C-76/14, EU:C:2015:216), w którym Trybunał uznał, że nalepka ekologiczna została ustanowiona z naruszeniem prawa Unii. Owa skarga o wznowienie postępowania została oddalona wyrokiem z dnia 16 czerwca 2015 r.
- 13 W dniu 17 sierpnia 2016 r. O.M. Călin wniosła drugą skargę o wznowienie postępowania do Tribunalul Dâmbovița – Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal (sądu okręgowego w Dymbowicy, drugiej izby cywilnej ds. administracyjnych i fiskalnych) na wyrok z dnia 15 maja 2014 r. Wspomniana skarga o wznowienie postępowania opierała się na wyroku z dnia 9 czerwca 2016 r., Budișan (C-586/14, EU:C:2016:421), jak również na art. 21 ust. 2 ustawy nr 554/2004, który powinien był umożliwić

zmianę ostatecznych wyroków wydanych z naruszeniem prawa Unii. Wyrokiem z dnia 11 października 2016 r. rzeczony sąd uwzględnił ten wniosek o wznowienie postępowania i nakazał zwrot opłaty z tytułu nalepki ekologicznej wraz z odsetkami.

- 14 Regionalna dyrekcja generalna ds. finansów publicznych w Ploeszti – administracja finansów publicznych okręgu Dymbowica wniosła apelację od tego wyroku do Curtea de Apel Ploiești (sądu apelacyjnego w Ploeszti, Rumunia).
- 15 Wyrokiem z dnia 16 stycznia 2017 r. sąd ten uchylił wyrok Tribunalul Dâmbovița – Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal (sądu okręgowego w Dymbowicy, drugiej izby cywilnej ds. administracyjnych i podatkowych) z dnia 11 października 2016 r., uznając, że druga skarga o wznowienie postępowania została złożona po upływie terminu jednego miesiąca biegnącego od dnia doręczenia ostatecznego orzeczenia będącego przedmiotem wznowienia postępowania. Termin ten wynikał z wyroku nr 45/2016 i był wiążący dla wszystkich sądów rumuńskich od momentu opublikowania go w *Monitorul Oficial al României*. Tymczasem wyrok, którego dotyczyła skarga o wznowienie postępowania, został doręczony O.M. Călin w dniu 26 maja 2014 r., podczas gdy skarga o wznowienie postępowania została wniesiona w dniu 17 sierpnia 2016 r.
- 16 Spór w postępowaniu głównym dotyczy skargi o wznowienie postępowania zakończonego wyrokiem z dnia 16 stycznia 2017 r., złożonej przez O.M. Călin do sądu odsyłającego. Skarga ta opiera się, z jednej strony, na naruszeniu zasady niedziałania prawa wstecz, ponieważ wyrok z dnia 9 czerwca 2016 r., Budișan (C-586/14, EU:C:2016:421), został wydany po tym, jak orzeczenie krajowe, którego dotyczy skarga o wznowienie postępowania, stało się ostateczne. Z drugiej strony, wspomniana skarga opiera się na naruszeniu przez Curtea de Apel Ploiești (sąd apelacyjny w Ploeszti) zasady lojalnej współpracy, zagwarantowanej w art. 4 ust. 3 TFUE.
- 17 W tym kontekście sąd odsyłający ma wątpliwości co do zgodności wyroku nr 45/2016 z zasadą pewności prawa i zasadą lojalnej współpracy, a także z zasadami równoważności i skuteczności.
- 18 W tym względzie sąd odsyłający podkreśla, że okoliczności postępowania głównego różnią się od okoliczności sprawy prowadzącej do wydania wyroku z dnia 6 października 2015 r., Târșia (C-69/14, EU:C:2015:662), w którym Trybunał orzekł, że prawo Unii nie sprzeciwia się brakowi postępowania o wznowienie postępowania w sprawie orzeczenia sądu, które stało się ostateczne, jeżeli owo orzeczenie okaże się niezgodne z wykładnią prawa Unii. Sąd odsyłający zauważa bowiem, że w odróżnieniu od wspomnianej sprawy w postępowaniu głównym istnieje możliwość uzyskania wznowienia postępowania w sprawie zakończonej ostatecznym wyrokiem sądu wydanym z naruszeniem prawa Unii.
- 19 Sąd ten przypomina, że w braku unijnego uregulowania dotyczącego zwrotu nienależnie pobranych podatków do każdego państwa członkowskiego należy na podstawie zasady autonomii proceduralnej uregulowanie warunków proceduralnych środków zaskarżenia do sądu, mających na celu ochronę praw, jakie podatnicy wywodzą z prawa Unii. Jednakże takie warunki proceduralne powinny zawsze być zgodne z zasadą lojalnej współpracy, zasadami równoważności i skuteczności, a także z zasadą pewności prawa.
- 20 W niniejszej sprawie art. 21 ust. 2 ustawy nr 554/2004 nie przewiduje żadnego terminu na wniesienie skargi o wznowienie postępowania, a taki termin wynika jedynie z wyroku nr 45/2016.
- 21 Sąd odsyłający podnosi jednak, że zastosowanie tego terminu skutkowałoby uniemożliwieniem zwrotu na rzecz O.M. Călin opłaty pobranej z naruszeniem prawa Unii. W rzeczywistości bowiem O.M. Călin nie dysponowałaby żadnym innym krajowym środkiem proceduralnym w celu uzyskania zwrotu tej opłaty.

- 22 W tych okolicznościach sąd odsyłający postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy art. 4 ust. 3 TUE, odnoszący się do zasady lojalnej współpracy, art. 17, 20, 21 i 47 [karty], art. 110 TFUE oraz zasada pewności prawa, zasada równoważności i zasada skuteczności wynikające z zasady autonomii proceduralnej mogą być interpretowane jako sprzeciwiające się uregulowaniu prawa krajowego, mianowicie art. 21 ust. 2 [ustawy nr 554/2004] w interpretacji nadanej przez wyrok [nr 45/2016], zgodnie z którą termin do złożenia skargi o wznowienie postępowania w oparciu o przepisy art. 21 ust. 2 ustawy [nr 554/2004] wynosi jeden miesiąc od dnia doręczenia prawomocnego wyroku, którego dotyczy skarga o wznowienie postępowania?”.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

- 23 Przez swoje pytanie sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy prawo Unii, a w szczególności zasady równoważności i skuteczności, należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się ono obowiązywaniu przepisu krajowego, zgodnie z wykładnią nadaną mu w wyroku sądu krajowego, przewidującemu jednomiesięczny termin prekluzyjny na złożenie skargi o wznowienie postępowania dotyczącej ostatecznego orzeczenia sądu wydanego z naruszeniem prawa Unii, biegnący od doręczenia wyroku będącego przedmiotem skargi o wznowienie postępowania.
- 24 Tytułem wstępu należy zauważyć, że z akt sprawy znajdujących się w posiadaniu Trybunału wynika, że O.M. Călin była zobowiązana do zapłaty opłaty z tytułu nalepki ekologicznej dla pojazdów silnikowych, podczas gdy w wyroku z dnia 9 czerwca 2016 r., Budişan (C-586/14, EU:C:2016:421), Trybunał orzekł zasadniczo, że art. 110 TFUE należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on opłacie, takiej jak opłata za nalepkę ekologiczną.
- 25 W tym zakresie z utrwalonego orzecznictwa wynika, że prawo uzyskania zwrotu podatków pobranych przez państwo członkowskie z naruszeniem przepisów prawa Unii jest konsekwencją i dopełnieniem praw przyznanych podmiotom prawa przez przepisy prawa Unii zakazujące takich podatków, zgodnie z interpretacją Trybunału. Państwa członkowskie mają więc co do zasady obowiązek zwrócić wraz z odsetkami podatki pobrane z naruszeniem prawa Unii (zob. podobnie wyroki: z dnia 9 listopada 1983 r., San Giorgio, 199/82, EU:C:1983:318, pkt 12; z dnia 19 lipca 2012 r., Littlewoods Retail i in., C-591/10, EU:C:2012:478, pkt 24; a także z dnia 6 października 2015 r., Târşia, C-69/14, EU:C:2015:662, pkt 24).
- 26 Należy jednak przypomnieć znaczenie zasady powagi rzeczy osądzonej zarówno w porządku prawnym Unii, jak i w krajowych porządkach prawnych. W rzeczywistości bowiem, w celu zapewnienia stabilności prawa i stosunków prawnych, jak też prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości istotne jest, aby orzeczenia sądowe, które stały się ostateczne po wyczerpaniu przysługujących środków zaskarżenia lub po upływie przewidzianych dla tych środków terminów, były niewzruszalne (wyroki: z dnia 10 lipca 2014 r., Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, pkt 58; z dnia 6 października 2015 r., Târşia, C-69/14, EU:C:2015:662, pkt 28; z dnia 29 lipca 2019 r., Hochtief Solutions Magyarországi Fióktelepe, C-620/17, EU:C:2019:630, pkt 54).
- 27 Tym samym prawo Unii nie nakłada na sąd krajowy obowiązku odstąpienia od stosowania krajowych zasad proceduralnych nadających powagę rzeczy osądzonej orzeczeniu sądowemu, nawet jeżeli pozwoliłoby to na doprowadzenie do zgodności z prawem Unii sprzecznej z tym prawem sytuacji krajowej (wyroki: z dnia 10 lipca 2014 r., Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, pkt 59; z dnia 6 października 2015 r., Târşia, C-69/14, EU:C:2015:662, pkt 29; z dnia 29 lipca 2019 r., Hochtief Solutions Magyarországi Fióktelepe, C-620/17, EU:C:2019:630, pkt 55).

- 28 Orzeczono już bowiem, że prawo Unii nie wymaga, aby w celu uwzględnienia przyjętej przez Trybunał wykładni właściwego przepisu tego prawa sąd krajowy był zobowiązany do zmiany orzeczenia posiadającego powagę rzeczy osądzonej (zob. podobnie wyroki: z dnia 10 lipca 2014 r., Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, pkt 60; z dnia 6 października 2015 r., Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, pkt 38; z dnia 29 lipca 2019 r., Hochtief Solutions Magyarország Fióktelepe, C-620/17, EU:C:2019:630, pkt 56).
- 29 Jednakże, jeżeli obowiązujące krajowe zasady proceduralne obejmują możliwość, z zachowaniem pewnych warunków, dokonania przez sąd krajowy zmiany orzeczenia posiadającego powagę rzeczy osądzonej w celu doprowadzenia do sytuacji zgodnej z prawem krajowym, możliwość ta zgodnie z zasadami równowagi i skuteczności powinna zostać wykorzystana w pierwszej kolejności, jeśli warunki te zostały spełnione, w celu doprowadzenia danej sytuacji do stanu zgodnego z prawem Unii (zob. podobnie wyroki: z dnia 10 lipca 2014 r., Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, pkt 62; z dnia 6 października 2015 r., Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, pkt 30; z dnia 29 lipca 2019 r., Hochtief Solutions Magyarország Fióktelepe, C-620/17, EU:C:2019:630, pkt 60).
- 30 W rzeczywistości bowiem zgodnie z zasadą lojalnej współpracy ustanowioną w art. 4 ust. 3 TUE warunki proceduralne środka zaskarżenia zmierzającego do ochrony praw, jakie podmioty prawa wywodzą z prawa Unii, nie powinny być mniej korzystne niż warunki dotyczące podobnych środków zaskarżenia o charakterze krajowym (zasada równowagi) i nie mogą czynić praktycznie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym wykonywanie praw przyznanych przez porządek prawny Unii (zasada skuteczności) (wyrok z dnia 24 października 2018 r., XC i in., C-234/17, EU:C:2018:853, pkt 22 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 31 Przestrzeganie wspomnianych wymogów należy oceniać z uwzględnieniem miejsca odnośnych przepisów w całej procedurze, przebiegu tej procedury oraz szczególnych cech owych przepisów przed różnymi sądami krajowymi (wyroki: z dnia 27 czerwca 2013 r., Agroconsulting-04, C-93/12, EU:C:2013:432, pkt 38 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 24 października 2018 r., XC i in., C-234/17, EU:C:2018:853, pkt 24).
- 32 W niniejszej sprawie z dowodów przedstawionych Trybunałowi wynika, że prawo rumuńskie przewiduje środki zaskarżenia pozwalające na żądanie zmiany ostatecznych orzeczeń sądu, które okazują się sprzeczne z prawem Unii. Ze wskazówek dostarczonych przez sąd odsyłający wynika, że skarga o wznowienie postępowania podlega jednomiesięcznemu terminowi, biegnącemu od daty doręczenia orzeczenia sądu, którego dotyczy skarga o wznowienie postępowania. Wspomniany termin wynika z wyroku nr 45/2016, który dotyczył wykładni i stosowania art. 21 ust. 2 ustawy nr 554/2004.
- 33 Należy zatem zbadać, czy taki okres jest zgodny z zasadami równowagi i skuteczności.

W przedmiocie zasady równowagi

- 34 Jak przypomniano w pkt 30 niniejszego wyroku, zasada równowagi sprzeciwia się temu, aby państwo członkowskie przewidziało mniej korzystne warunki proceduralne dla skarg zmierzających do ochrony praw, jakie podmioty prawne wywodzą z prawa Unii, niż dla skarg mających zastosowanie do podobnych środków zaskarżenia o charakterze wewnętrznym.
- 35 Należy zatem zbadać, czy rozpatrywaną w postępowaniu głównym skargę o wznowienie postępowania można uznać za podobną do środka zaskarżenia opartego na naruszeniu prawa krajowego, z uwzględnieniem przedmiotu, podstawy, a także istotnych elementów tego środka zaskarżenia (zob. podobnie wyroki: z dnia 27 czerwca 2013 r., Agroconsulting-04, C-93/12, EU:C:2013:432, pkt 39; z dnia 24 października 2018 r., XC i in., C-234/17, EU:C:2018:853, pkt 27).

- 36 W tym względzie, jak co do zasady zauważył rzecznik generalny w pkt 55 opinii, sąd odsyłający nie wspomina w uzasadnieniu wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym o istnieniu skargi o wznowienie postępowania z powodu naruszenia prawa krajowego, którą można by uznać za podobną do rozpatrywanej w postępowaniu głównym.
- 37 Z kolei Komisja podnosi, że przewidziana w art. 21 ust. 2 ustawy nr 554/2004 skarga o wznowienie postępowania w odniesieniu do ostatecznego orzeczenia sądowego, które narusza prawo Unii, jest podobna do skargi przewidzianej w art. 509 ust. 1 pkt 11 kodeksu postępowania cywilnego, który przewiduje możliwość wniesienia skargi o wznowienie postępowania, gdy po uprawomocnieniu się orzeczenia Curtea Constituțională (trybunał konstytucyjny) orzekł w przedmiocie podniesionego w tej sprawie zarzutu niezgodności z konstytucją i uznał przepis objęty tym zarzutem za niezgodny z konstytucją.
- 38 Otóż Komisja uważa, że w niniejszej sprawie naruszona została zasada równoważności, ponieważ zasady proceduralne mające zastosowanie do skarg opartych na art. 509 ust. 1 pkt 11 kodeksu postępowania cywilnego są korzystniejsze od zasad proceduralnych mających zastosowanie do skarg o wznowienie postępowania wniesionych na podstawie art. 21 ust. 2 ustawy nr 554/2004. Zdaniem Komisji bowiem, o ile pierwsza skarga może zostać złożona w terminie trzech miesięcy od daty opublikowania wyroku Curtea Constituțională (trybunału konstytucyjnego) uznającego przepis krajowy za niezgodny z konstytucją, o tyle ta druga skarga musi zostać złożona w terminie jednego miesiąca od daty doręczenia orzeczenia, którego dotyczy skarga o wznowienie postępowania.
- 39 Jednakże, jak zauważył rzecznik generalny w pkt 71 i 77 opinii, w ramach art. 509 ust. 1 pkt 11 kodeksu postępowania cywilnego, wydany przez Curtea Constituțională (trybunał konstytucyjny) wyrok stwierdzający niezgodność przepisu krajowego z konstytucją pozwala jedynie na zmianę ostatecznego orzeczenia sądu, przyjętego w ramach postępowania, w trakcie którego strony podniosły niezgodność z konstytucją danego przepisu krajowego, podczas gdy art. 21 ust. 2 ustawy nr 554/2004 umożliwia zmianę każdego ostatecznego orzeczenia sądu wydanego z naruszeniem prawa Unii.
- 40 Niemniej jednak w braku jakiegokolwiek wyjaśnienia w tej ostatniej kwestii Trybunał nie jest w stanie orzec o istnieniu podobieństwa między skargą o wznowienie postępowania wniesioną na podstawie art. 21 ust. 2 ustawy nr 554/2004 a skargą przewidzianą w art. 509 ust. 1 pkt 11 kodeksu postępowania cywilnego, w konsekwencji zaś nie jest w stanie orzec, czy w niniejszej sprawie zostały spełnione wymogi wynikające z zasady równoważności.
- 41 Tym samym to do sądu odsyłającego należy sprawdzenie przestrzegania zasady równoważności w sprawie w postępowaniu głównym w świetle orzecznictwa przywołanego w pkt 30 niniejszego wyroku, przy czym należy przypomnieć, że sąd ten zachowuje prawo do złożenia nowego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, jeżeli jest w stanie dostarczyć Trybunałowi wszystkie informacje umożliwiające mu orzekanie co do kwestii przestrzegania zasady równoważności (zob. podobnie postanowienie z dnia 12 maja 2016 r., Security Service i in., od C-692/15 do C-694/15, EU:C:2016:344, pkt 30 i przytoczone tam orzecznictwo).

W przedmiocie zasady skuteczności

- 42 Jeżeli chodzi o zasadę skuteczności, należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału każdy przypadek pojawienia się kwestii, czy przepis krajowego prawa procesowego powoduje, iż stosowanie prawa Unii staje się niemożliwe lub nadmiernie utrudnione, należy oceniać z uwzględnieniem miejsca tego przepisu w całym postępowaniu, przebiegu tego postępowania i jego szczególnych cech przed różnymi sądami krajowymi. Z tej perspektywy należy w szczególności uwzględnić, w odpowiednim przypadku, ochronę prawa do obrony, zasadę pewności prawa oraz

prawidłowy przebieg postępowania (wyroki: z dnia 14 czerwca 2012 r., Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 49; z dnia 22 lutego 2018 r., INEOS Köln, C-572/16, EU:C:2018:100, pkt 44; a także z dnia 24 października 2018 r., XC i in., C-234/17, EU:C:2018:853, pkt 49).

- 43 Odnosząc się w szczególności do terminów zawitych, Trybunał orzekł, że w interesie pewności prawa ustanowienie rozsądnych terminów pod rygorem prekluzji jest zgodne z zasadą skuteczności (zob. podobnie wyroki: z dnia 16 grudnia 1976 r., Rewe-Zentralfinanz i Rewe-Zentral, 33/76, EU:C:1976:188, pkt 5; z dnia 10 lipca 1997 r., Palmisani, C-261/95, EU:C:1997:351, pkt 28; z dnia 29 października 2015 r., BBVA, C-8/14, EU:C:2015:731, pkt 28; a także z dnia 22 lutego 2018 r., INEOS Köln, C-572/16, EU:C:2018:100, pkt 47).
- 44 W niniejszej sprawie, jak wynika z informacji zawartych w aktach sprawy, którymi dysponuje Trybunał, Curtea de Apel Ploiești (sąd apelacyjny w Ploeszti) uznał zgodnie z wyrokiem nr 45/2016, że druga skarga o wznowienie postępowania została wniesiona przez O.M. Călin po terminie. Zgodnie z tym wyrokiem termin na wniesienie skargi o wznowienie postępowania wynosił jeden miesiąc od doręczenia O.M. Călin wyroku z dnia 15 maja 2014 r., którego dotyczy skarga o wznowienie postępowania.
- 45 W związku z tym należy sprawdzić rozsądny charakter takiego terminu, po upływie którego podmiot prawa nie może już złożyć skargi o wznowienie postępowania dotyczącej ostatecznego wyroku wydanego z naruszeniem prawa Unii.
- 46 W tym względzie należy stwierdzić, że termin jednego miesiąca na złożenie takiej skargi o wznowienie postępowania dotyczącej ostatecznego orzeczenia sądu, która to skarga zgodnie z tytułem art. 21 ustawy nr 554/2004 stanowi środek zaskarżenia o charakterze „nadmierzającym”, nie jest sam w sobie kontrowersyjny.
- 47 W rzeczywistości bowiem termin prekluzyjny na wniesienie skargi o wznowienie postępowania ma rozsądny charakter, ponieważ pozwala podmiotowi prawa na ocenę, czy istnieją podstawy do złożenia skargi o wznowienie postępowania dotyczącej ostatecznego orzeczenia sądu, a w odpowiednim przypadku, na przygotowanie skargi o wznowienie postępowania przeciwko temu orzeczeniu. W tym zakresie należy zauważyć, że w niniejszej sprawie w żaden sposób nie twierdzono, że jednomiesięczny wyznaczony w tym celu był nierozsądny (zob. analogicznie wyrok z dnia 6 października 2009 r., Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, pkt 44).
- 48 Ponadto należy uściślić, że sporny w postępowaniu głównym termin do wniesienia skargi zaczyna biec od chwili doręczenia stronom odnośnego ostatecznego orzeczenia sądowego. W związku z tym strony nie mogą znajdować się w sytuacji, w której termin ten wygasł nawet bez uprzedniego zapoznania się przez nie z ostatecznym orzeczeniem sądu (zob. analogicznie wyrok z dnia 6 października 2009 r., Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, pkt 45).
- 49 W tych okolicznościach długość terminu do wniesienia rozpatrywanej w postępowaniu głównym skargi o wznowienie postępowania nie wydaje się jako taka uniemożliwiać w praktyce lub czynić nadmiernie uciążliwym złożenie skargi o wznowienie postępowania na ostateczne orzeczenie sądowe.
- 50 Jeżeli chodzi o warunki zastosowania tego terminu, należy przypomnieć, że zasada pewności prawa ma jako korelat zasadę ochrony uzasadnionych oczekiwań i wymaga ona, z jednej strony, aby przepisy prawne były jasne i precyzyjne, a z drugiej strony, aby ich stosowanie było przewidywalne dla podmiotów prawa (zob. podobnie wyroki: z dnia 15 lutego 1996 r., Duff i in., C-63/93, EU:C:1996:51, pkt 20; z dnia 10 września 2009 r., Plantanol, C-201/08, EU:C:2009:539, pkt 46; a także z dnia 11 czerwca 2015 r., Berlington Hungary i in., C-98/14, EU:C:2015:386, pkt 77).
- 51 Tymczasem z postanowienia odsyłającego wynika, że termin jednego miesiąca na wniesienie skargi o wznowienie postępowania został określony w wyroku nr 45/2016, który jest wiążący dla sądów rumuńskich od daty jego ogłoszenia w *Monitorul Oficial al României*. Jak wynika z odpowiedzi na

piśmie udzielonych przez strony na pytanie Trybunału, chociaż wyrok ten został wydany w dniu 12 grudnia 2016 r., to jednak został on opublikowany w *Monitorul Oficial al României* dopiero w dniu 23 maja 2017 r.

- 52 W ten sposób, wyrok nr 45/2016 nie został jeszcze opublikowany w *Monitorul Oficial al României* w chwili, w której O.M. Călin wniosła w dniu 17 sierpnia 2016 r. skargę o wznowienie postępowania.
- 53 W świetle tych okoliczności wydaje się, z zastrzeżeniem weryfikacji, której dokonanie należy do sądu odsyłającego, że Curtea de Apel Ploiești (sąd apelacyjny w Ploeszti) zastosował termin określony w wyroku nr 45/2016 w celu ustalenia, że druga skarga o wznowienie postępowania została złożona przez O.M. Călin po terminie, mimo że wyrok ten nie został jeszcze opublikowany. Ponadto z informacji, którymi dysponuje Trybunał, nie wynika, że w prawie rumuńskim w chwili złożenia przez O.M. Călin skargi o wznowienie postępowania istniał inny termin na złożenie takiej skargi, który można było uznać za jasny, precyzyjny i przewidywalny w rozumieniu orzecznictwa przytoczonego w pkt 50 niniejszego wyroku.
- 54 W trakcie rozprawy rząd rumuński wskazał jednak, że przed publikacją wyroku nr 45/2016 w *Monitorul Oficial al României* sądy rumuńskie stosowały różne terminy dla złożenia skarg o wznowienie postępowania opartych na art. 21 ust. 2 ustawy nr 554/2004, ponieważ nie były one zobowiązane do stosowania określonego terminu.
- 55 Jeżeli przez takie oświadczenie rząd rumuński zmierza do uzasadnienia stosowania rozwiązania przyjętego w wyroku nr 45/2016 jeszcze przed jego opublikowaniem, to należy stwierdzić, że taka praktyka nie była w stanie uczynić zasady dotyczącej terminu na wniesienie skargi o wznowienie postępowania jasną, precyzyjną i przewidywalną, a przez to osiągnąć celu pewności prawa.
- 56 Ponadto, ponieważ sąd odsyłający podniósł, że zastosowanie wspomnianego terminu przez Curtea de Apel Ploiești (sąd apelacyjny w Ploeszti) skutkowało uniemożliwieniem zwrotu O.M. Călin opłaty pobranej z naruszeniem prawa Unii, gdyż O.M. Călin nie dysponowała żadnym innym krajowym środkiem proceduralnym w celu uzyskania zwrotu tej opłaty, należy przypomnieć, jak podniósł rzecznik generalny w pkt 103 opinii, że zasada powagi rzeczy osądzonej nie sprzeciwia się uznaniu zasady odpowiedzialności państwa z tytułu orzeczenia sądu orzekającego w ostatniej instancji (wyrok z dnia 30 września 2003 r., Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, pkt 40), takiego jak sąd odsyłający. W rzeczywistości bowiem, ze względu w szczególności na okoliczność, że naruszenia praw wywodzonych z prawa Unii przez takie orzeczenie nie można już naprawić, podmioty prawa nie mogą być pozbawione możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności państwa w celu uzyskania w ten sposób sądowej ochrony swoich praw (wyroki: z dnia 30 września 2003 r., Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, pkt 34; z dnia 6 października 2015 r., Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, pkt 40; a także z dnia 24 października 2018 r., XC i in., C-234/17, EU:C:2018:853, point 58).
- 57 W świetle powyższego na przedstawione pytanie należy odpowiedzieć w następujący sposób:
- prawo Unii, a w szczególności zasady równoważności i skuteczności, należy interpretować w ten sposób, że zasadniczo nie sprzeciwia się ono przepisowi krajowemu, w interpretacji nadanej mu w wyroku sądu krajowego, przewidującemu miesięczny termin prekluzyjny na złożenie skargi o wznowienie postępowania dotyczącej ostatecznego orzeczenia sądu wydanego z naruszeniem prawa Unii, który to termin biegnie od dnia doręczenia orzeczenia będącego przedmiotem skargi o wznowienie postępowania;
 - niemniej jednak zasadę skuteczności w związku z zasadą pewności prawa należy interpretować w ten sposób, że w okolicznościach takich jak rozpatrywane w postępowaniu głównym sprzeciwia się ona stosowaniu przez sąd krajowy jednomiesięcznego terminu prekluzyjnego na złożenie skargi

o wznowienie postępowania w sprawie zakończonej ostatecznym orzeczeniem sądu, jeżeli w chwili złożenia takiej skargi o wznowienie postępowania wyrok ustanawiający wspomniany termin nie został jeszcze opublikowany w *Monitorul Oficial al României*.

W przedmiocie kosztów

⁵⁸ Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Prawo Unii, a w szczególności zasady równoważności i skuteczności, należy interpretować w ten sposób, że zasadniczo nie sprzeciwia się ono przepisowi krajowemu, w interpretacji nadanej mu w wyroku sądu krajowego, przewidującemu miesięczny termin prekluzyjny na złożenie skargi o wznowienie postępowania dotyczącej ostatecznego orzeczenia sądu wydanego z naruszeniem prawa Unii, który to termin biegnie od dnia doręczenia orzeczenia będącego przedmiotem skargi o wznowienie postępowania.**
- 2) **Niemniej jednak zasadę skuteczności w związku z zasadą pewności prawa należy interpretować w ten sposób, że w okolicznościach takich jak rozpatrywane w postępowaniu głównym sprzeciwia się ona stosowaniu przez sąd krajowy jednomiesięcznego terminu prekluzyjnego na złożenie skargi o wznowienie postępowania w sprawie zakończonej ostatecznym orzeczeniem sądu, jeżeli w chwili złożenia takiej skargi o wznowienie postępowania wyrok ustanawiający wspomniany termin nie został jeszcze opublikowany w *Monitorul Oficial al României*.**

Podpisy